

РОЛИ И ЗНАЧЕНИЯ НА УСВОЕНИТЕ ОБРАЗИ, ИЛИ ЗА АНТИЧНИТЕ РЕМИНИСЦЕНЦИИ ВЪВ ВЪЗРОЖДЕНСКАТА КНИЖНИНА

Владимир Игнатов

9. френска езикова гимназия „Алфонс дьо Ламартин“
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Текстът коментира книгата „Антични реминисценции във възрожденската книжнина“ от Андриана Спасова през нейната основна цел – внимателното очертаване мястото на античния образ в контекста на светско-просветителските и религиозните образователно-учебни пособия през XIX в. и спецификите в тяхното читателско възприемане. Важно място в изложението заемат сложните и в някои случаи противоречиви пътища на навлизане на този образ в културния живот в епохата на Българското възраждане (алюзията, имплицитния цитат, загатването, отражението, примера).

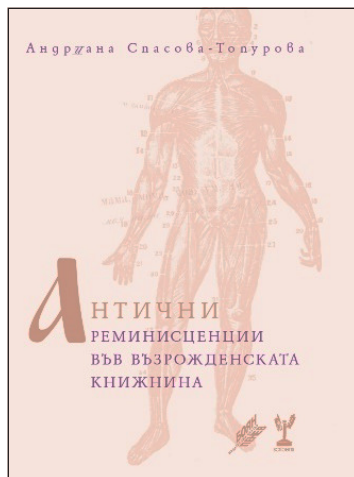
Ключови думи: Българско възраждане; литература; антични реминисценции; рецепция

Културната памет за миналото има особена, знакова функция – да надмогва времената и епохите, да прецизира и обобщава явления и събития, да съхранява и утвърждава опит и упования в неznайните и необятни перспективи на бъдещето.

Културната памет е привилегия и отговорност, тя извежда и налага определени модели на поведение и форми на присъствие, обуславяйки интензивния диалог на идеите.

Културната памет е с неотменим смисъл и значение за градежа на света – обективен и личностен, както е у Сент-Екзюпери¹⁾.

А колко повече това се отнася за една общност, за един народ, подирил лучите на свобода

дата сред гъстите мраци, закриващи небосклона на политическия и духовния живот, ако перифразираме Добри Войников²⁾. Онази „свобода „за“ – в смисъла на Ерих Фром³⁾, която се явява категоричният нравствен, ценностен императив и чието постигане изисква реорганизиране на житейските стратегии и светогледните нагласи. Един от възможните пътища за това несъмнено е в културно-просветното възмогване, в открояването и утвърждаването на характерологичните етноидентификационни представи – в условията на българския XIX в. през дотъга до другото, чуждото в обособяването на смислово напрегнати места на привличане и оттласкване при последователното конструиране образа на родното. Поради това и активизирането и прилагането на дадени мнемонични структури са натоварени с определени културни, социални, политически цели. В полето на възрожденските утилитарно-просветителски процеси тези закономерности могат да се обвържат с рецептивното обращение на конкретни литературно-дидактични образци, обединени идейно и смислово в Добри Войниковия израз „слова за напомняване“⁴⁾ – безусловно важно е какво и как се припомня, с оглед изпълняването на собствения дълг и постигането на общностната полза.

С разглеждането и анализирането на такива трудни, но и литературоведски изкусителни въпроси се заема монографичното изследване на Андриана Спасова „Антични реминисценции във възрожденската книжнина“, издание на Scribens и ИЦ „Боян Пенев“ – книга, написана по възрожденски вдъхновено и всеотдайно, с широк и прецизен поглед върху проявленията на изведената проблематика, със забележително изследователско търпение, което личи не само в приложения комплексен подход спрямо проучвания обект, но и в обхвата на работа с литературноисторически реконструирания изворов материал.

Основната цел на книгата е свързана с внимателното очертаване мястото на античния образ в контекста на светско-просветителските и религиозните образователно-учебни пособия през XIX в. и спецификите в тяхното читателско възприемане. Понятието *Античност* и свойствените му трансформации и употреби във възрожденската книжнина е натоварено във времето със сериозни метатекстови прочити. Но тук се извява още едно преимущество в подхода на А. Спасова – старателното систематизиране на наличните теоретични постановки, продуктивното диалогизиране с тях и обосноваването извеждане и следване на нови наситени интерпретативни посоки – през задълбоченото конкретно текстово проучване, наблюденията върху социокултурните резонанси на изследваното явление и внимателния извороведски анализ (в това отношение е необходимо да се подчертае системното проучване на открити ръкописи от Найдено Геров – учебник по всеобща история, и йеродиякон Кирил Рилски – препис по ръкописа на Н. Рилски „Есопа Фригийскаго“, които благодарение на усилията на А. Спасова биват четени и осмисляни през функ-

ционален проблемно-тематичен ракурс спрямо търсенията и тенденциите на своето време).

„Антични реминисценции във възрожденската книжнина“ е книга за сложните и в някои случаи противоречиви пътища (алюзията, имплицитния цитат, загатването, отражението, примера) на навлизане на Античността в културния живот, просветителските практики и литературните прояви в епохата на Българското възраждане. Нейният изследователски поглед е насочен към миналото – през диахронното проследяване на отделните аспекти от несистематичното и опосредено усвояване на античната парадигма (например кратките повествователни жанрове – басня, парабол, анекдот; античното наследство във възрожденските учебници по българска и всеобща история; античните влияния върху някои паратекстови и публицистични форми – предговора, обявлението и др.). Освен това обаче водещата в нея концептуална линия плътно откроява възможностите за синхронни – в насоката на надредни – прочити, с което задава перспективата за очаквани критико-теоретични диалози по темата в съвременното българско литературознание.

Обстоятелство, което охотно говори както за потенциала на изследвания обект, така и за умело свършената работа на изследователя.

Какви са културните маршрути на пренос на идеи, мотиви и образи от Античността в културния контекст на Българското възраждане?

От какво се формира литературният вкус през Възраждането и доколко е необходимо присъствието в този процес на антична проблематика?

Доколко може да бъде подходящ универсалният език на античната и европейската култура за целите и функциите на културно-историческата ситуация на Българското възраждане и какво променя той?

Как и в каква степен възрожденската парадигма видоизменя и преобразува античната? (с. 17)

Това са само някои от съдържателно- и структуроорганизиращите за книгата въпроси, на които А. Спасова дава своите отговори чрез системния анализ и направените изводи и оценки в края на всяка една част от стройната триделна концептуална и композиционна схема на научния труд. Така пред авторката се разкриват своеобразни културно-исторически сюжети – например анекдотът у Софроний Врачански; баснята и параболата у Петър Берон; фигурите на преводача, съ-преводача и плагиатора с оглед „Животът на Езоп“ и ръкописната рецепция на Неофит Рилски и Райно Попович; античният пример в реториката на Найден Геров; или един по-частен, но твърде интересен случай като този, касаещ образите на философа и на владетеля в учебниците по всеобща история, и др. Акuratно-методично се търсят и анализират техните генеративни смислови ядра, измененията и породените от тях значения в културния им пренос (особено спрямо гра-

ничната ситуация между зададения античен модел и християнската догматика), ролята и приносът им за формирането на „езиковата, преводаческата, естетическата, историческата, моралната и саморефлексивната култура на възрожденското време“ (с. 17).

В изпълнението на своите изследователски задачи А. Спасова борави с устойчив понятиен апарат (изрази концепти като „реминисцентна мрежа“, „реминисцентна рецептивност“), чрез който откриващите се широки между-текстови полета кореспондират помежду си, придобивайки смислово-съдържателна плътност и знакова социокултурна обхватност и диалогичност (характерологичен в това отношение е полученият идейно-персоналистичен ред Максимус Планудис – Лафонтен – Неофит Рилски – Райно Попович – Димитър Попов от втората част на първа глава). Тук следва да се изтъкне и фактът, че направените оценки и обобщения са внимателно съобразени с жанровите специфики на отделните разглеждани текстове, което обуславя и стриктно изработените и приложени таблици на изследваната възрожденска книжнина, показващи обсега на внушителния емпиричен материал, но и приведените – и потенциалните – ракурси на неговото систематизиране и концептуализиране.

Така „Антични реминисценции във възрожденската книжнина“ очертава, но и задава важни изследователски полета в съвременната възрожденистика, като посочва и доказва ролята на *словата за напомняване* (Д. Войников), на които се осланя, изграждащи представата за паметта като „плод на съзнателно усилие и отстоявани избори, на критическа преоценка и мисъл за бъдещето“ (с. 331).

В този порядък, както самите възрожденски автори пожелават, с колегиално поздравление и литературоведско очакване можем да кажем: до пъти и за друго.

БЕЛЕЖКИ

1. Вж. книгата от Сент-Екзюпери „Ветрове, пясъци и звезди (Земя на хората)“ (С., 1940), в превода на Константин Константинов.
2. Вж. статията на Добри Войников „Черен Арап и хайдут Сидер. Героическа поема от г-на Н. К.“, поместена във в. „Дунавска зора“, г. I, бр. 48 от 20 октомври 1868.
3. Фром, Е. Бягство от свободата. С., 2005.
4. Вж. „Ръководство за словесност“ (Виена, 1874).

REFERENCES

АНДРИАНА СПАСОВА, *„Антични реминисценции във възрожденската книжнина“*, изд. Scribens, ИЦ „Боян Пенев“, С., 2020.

ROLES AND MEANINGS OF LEARNED IMAGES, OR ON ANCIENT REMINISCENCES IN THE BULGARIAN NATIONAL REVIVAL LITERATURE

Abstract. The article suggests an attempt to comment the book “Ancient Reminiscences in Revival Literature” by Andriana Spasova through its main purpose – the careful description of the place of the ancient image in the context of secular and religious literature in the 19th century and the specifics of their reader’s reception. An important part in the body of the text is dedicated to the complex and in some cases contradictory ways of learning of this image into cultural life in the era of the Bulgarian revival (allusion, implicit quotation, hinting, reflection, example).

Keywords: Bulgarian National Revival; literature; ancient reminiscences; reception

✉ **Dr. Vladimir Ignatov**

9th High French School in Sofia “Alphonse de Lamartine“

35, Patriarch Evtimiy Blvd.

Sofia, Bulgaria

E-mail: vladimir_ignatov@abv.bg